

prostor s kojeg su prikupljene pjesme ima bogatu prošlost, kontinuiran i dug sociološki vijek. Od petnaestak naseobina koje spominje, najviše je podataka o antičkoj Remisioni, gdje se oko 400. godine razvio jak književni centar u kojem su, zahvaljujući i poznatom episkopu Niketi, stvarana djela iz filozofije, etike i religije, pravila o pjevanju i čitanju psalama i ispjevane mnoge duhovne pjesme. Do dolaska Slavena na tom su se području promijenile tri etničke strukture: tračka, keltska i rimska. Posebnu pažnju pisac *Napomena* posvećuje vremenu od dolaska Turaka 1427. godine, od kada prati prolazak poslanika austrijskog i njemačkog cara, francuskog kralja i mletačkog dužda, koji prolazeći tim divljim balkanskim klancima i drumovima bilježe sve značajnije i njima zanimljive događaje i običaje, pa su tako ostavili obilje etnografske građe, ali i fragmente etno poznate široj javnosti (dvadesetak zapisa od 1534. do 1719. godine) o narodnom životu, običajima, folkloru i nošnji. U tim se zapisima od 16. stoljeća spominju plesovi i narodne pjesme u »putopisima Betceka, Pigafete, Leskalopjea i Gerlaha«. Od 19. stoljeća do 1949. tiskano je preko 150 pjesama, a u rukopisima se nalazi još oko 1000. Dan je kronološki pregled svih zapisivača od 1840. godine.

U drugom dijelu *Napomena* govori se o trima načelima: prvo je da se predmetu pride kompleksno, drugo je jezična originalnost — izvornost i treće autohtonost. Kazivači su imali originalnu podjelu pjesama, što je dovelo priređivače do teškoća zbog »krajnje heterogenog poimanja ciklusa narodne lirike«. Urednici kažu da su se pridržavali klasične podjele u našoj literaturi i zatečenog stanja na terenu, pa su pjesme podijelili u 14 grupa poštujući pritom kriterije motiva. Evo njihove podjele: koledarske (4 pjesme), dodolske (2), krstonoške (1), smje, đurđevdanske (6), lazaričke ljubavne (51), svatovske (28), žetvarske (24), sedenčaske (28), slavar-

ske (12), hajdučke (9), pjesme za ples (8), pjesme za djecu (4) i šaljive (9). Dakle, izabrane su 153 pjesme.

Priređivači zbirke napominju da su obredi lazarica, kraljica i litija nestali iz života nakon 1946, dok se obred dodolica ponegdje zadržao do 1960. kao i obred đurđevskog branja cvijeća i pletenja vijenaca. Koledarske (božićne) pjesme u nekim su se selima održale i nešto duže. Danas gotovo da nema, kaže Života Jocić, nijedne seoske kuće u belopalanačkom kraju gdje se može čuti bilo kakva obredna pjesma, a to vrijedi i za sve ostale pjesme u ovoj knjizi.

Poslije tekstova pjesama Radomir Jocić u kratkoj bilješci, između ostalog kaže: »Primećujemo da su običaji... nestali kao što nestaju i prela. Ni žetve, ni slave, ni svadbe nisu više ono što su nekad bile. Sa njima nestaju i ove pesme. Danas, sutra i više ih neće biti«.

U *Registru kazivača pesama* navedeno je 66 imena, s rednim brojem pjesme u knjizi koju je pojedinačno kazivao. Jednako je postupljeno i u *Registru zapisivača*, kojih ima 22.

Ante Nazor

Zdravac mirišljavac. Narodne pesme i bajalice iz Timočke krajine, Sakupio **Ljubiša Rajković Koželjac**, Zaječar, Zaječar 1978, 368 str.

Sadržaj knjige je ovaj: predgovor, tekstovi pjesama, bilješke, rječnik manje poznatih riječi, registar početnih stihova pjesama i bajalica, pjevači i kazivači, bibliografske napomene i rezime na engleskom.

Predgovor *O beleženju narodnih pesama u istočnoj Srbiji* napisao je dr Momčilo Zlatanović. On navodi rad dra Ilije Nikolića *Tragovi narodnog pevanja na teritoriju pirotskog okruga od XVI do XIX veka* (»Pirotski zbornik«, broj 1, 1968, str. 157—163), koji pruža zanimljive podatke o pjesmama i plesovima istočne Srbije, zatim o putnim bilješ-

kama pojedinih članova diplomatskih misija koje su prolazile tim krajem te o zapisivačima od početka 19. stoljeća i izdavačima zbirki od Milosavljevićeve 1869, u kojoj su tiskane 104 pjesme, a zapisane su »verno po onim izražajima kako ih narod onomašnji izgovara i peva«. Navode se mnogi skupljači, izdavači i njihov odnos prema narodnoj poeziji. To je mala studija o povijesti i životu narodne poezije Timočke krajine.

Govoreći o priređivaču zbirke, dr Zlatanović kaže da je on jedan od najupornijih i najsposobnijih skupljača i istraživača usmenog pjesništva Timočke krajine, koji već godinama objavljuje u zaječarskom »Razvitku«, pa je zbirka *Zdravac mirišljavac* upravo plod njegova pregalačkog i sistematskog višegodišnjeg bilježenja narodnih pjesama. Premda je ovaj rad radio poslije tolikih vrsnih skupljača, ističe Zlatanović, pošlo mu je za rukom da pribere vrlo zanimljive primjere usmenog narodnog blaga, pa je za proučavanje suvremenog folkloru, u prvom redu njegove dinamične strukture, ova zbirka doista dragocjen materijal.

Ako zapise iz ove zbirke pažljivo usporedimo s objavljenim i neobjavljenim varijantama ranijih folklorista, kaže Zlatanović, uočit ćemo mnoge novine koje je narodna lirika doživjela u svome kretanju i mijenjanju. Pojedine su se pjesme odvojile od svoje obredne funkcije i postale opće (ljubavne). Iz lazaričkih i kraljičkih pjesama gube se stari elementi, dok obredna lirika i bajalice čuvaju više drevnih crta i simbola (često se u njima spominje i magijski zdravac).

Na pitanje da li te pjesme imaju i estetsku (književnoumjetničku) vrijednost, odgovor je da se među brojnim zapisima mogu naći i takvi tekstovi koji nesumnjivo sadrže poetske kvalitete.

Na 274 stranice tiskana je 261 pjesma (nisu razvrstane po motivima, navode se pod zajedničkim nazivom naznačenim na koricama

knjige: narodne pjesme i bajalice).

Veoma su korisne *Beleške*. Na 40 stranica dani su podaci o svakoj pjesmi: o varijantama, zapisima, pjevačima, povijesti pjesme, rasprostranjenosti i drugom.

U dijelu knjige *Pevači i kazivači* dani su podaci i fotografije za 45 osoba (naznačeno je koje su pjesme u knjizi oni zabilježili).

U *Bibliografskim napomenama* navode se izvori iz kojih su pjesme uzete.

Ante Nazor

Hej paun paune. Antologija mađarskih narodnih balada, Knjigu priredio, balade preveo i pogovor napisao **Andraš David**, Narodna knjiga — Minerva, Beograd 1980, 323 str.

Mađarske narodne balade najčešće su prevedene na njemački. Postoji i talijansko izdanje, tiskano u Rijeci 1920, ali naše biblioteke ne posjeduju ni najskromniji prijevod mađarskih balada.

Ovo izdanje Andraša Davida treba shvatiti kao svojevrsnu početnicu. Atraktivna oprema, naslov i podnaslov (111 mađarskih narodnih balada!) poziv su svima onima koji vole narodnu poeziju, a napose balade, ili pak svima onima koje zanima kulturno zbivanje naših susjeda, čiji jezik mnogima nije ni lak ni pristupačan.

No da ne bude zabune, ovo je stručno sastavljena početnica. Andraš David je dobar poznavalac mađarske književnosti i književnosti jugoslavenskih naroda.

Prvi dio pogovora, koji govori općenito o baladama, i suviše je općenit, ali drugom dijelu, posvećenom mađarskoj narodnoj baladi, teško je naći zamjerke. Poznato je da se mađarske balade obično uvrštavaju u zapadnoevropski krug, pa navodim bitne karakteristike tih balada redom kako ih je istakao David Andraš: sažet dramski tok razvoja događaja, kratka forma bala-